

Drama en Nederlands als tweede taal

'Ober, mag ik een broodje overhemd?' Deze zin is niet echt gebruikelijk in een restaurant. Maar voor een niet-Nederlandstalige misschien wel hetzelfde als 'Ober, mag ik een biefstuk?' Om toch iets eetbaars te krijgen, zul je enige woordenschat nodig hebben. Je zult de taal moeten leren.

Om allochtonen zo snel mogelijk Nederlands te leren, bestaan tegenwoordig diverse projecten. De nieuwkomers worden opgevangen in speciale klassen en volgen een intensieve cursus. De achtergrond van de cursisten is vaak heel verschillend; de Nederlandse taal zijn ze in het geheel niet machtig. Dit bemoeilijkt het ontwikkelen van lesmateriaal voor deze groepen. Goede resultaten worden echter geboekt met een methode waarbij de cursisten in eerste instantie uitsluitend luisteren en kijken, en zich alleen non-verbaal mogen uiten.

Dramatische expressie speelt hierbij een belangrijke rol. Joke Bogaard vertelt hoe zij drama gebruikt in haar lessen Nederlands als tweede taal. Het is spannend om scènes in de klas te spelen, maar de methode is effectief: 'als je iets hoort, ziet en doet blijft het beeld beter «hangen».'

Docenten die belangstelling hebben voor deze aanpak worden verwezen naar de dramascholing die de SKVA verzorgt en naar het videomateriaal dat is vervaardigd.

De gemeente Amsterdam heeft een project, genaamd Bureau Nieuwkomers, dat tot doel heeft allochtone leerlingen die net ons land zijn binnengekomen, te verdelen over een van de vier scholen die bij dat project aangesloten zijn.

Leerplichtige nieuwkomers worden daar aangemeld en krijgen daar een niet-talige toets. Deze toets bestaat voornamelijk uit wiskundige opdrachten met als doel het inschatten van het niveau van onderwijs genoten in eigen land.

Uitbeeldingsspel – wie ben ik en wat doe ik?

Foto: Nelleke Brandenburg / Angèle Bastin

Vervolgens worden ze dan naar een van de scholen verwezen.

Ze volgen daar een speciaal programma, met als doel de Nederlandse taal zo snel en effectief mogelijk onder de knie te krijgen. Het Nova College in Amsterdam is een van die vier projectscholen. Een brede scholengemeenschap voor vbo (Voorbereidend Beroepsonderwijs) met vele vakrichtingen en ook een afdeling eerste opvang. Bij de afdeling eerste opvang ben ik nu als docente Nederlands viereneenhalf jaar werkzaam.

Ik heb in die tijd heel wat leerlingen in de klas gehad, eerste- en tweedejaars, analfabeten en nog niet schoolrijpe leerlingen. Hiermee bedoel ik leerlingen die in hun eigen land nog geen enkele vorm van onderwijs gevolgd hebben. Bij ons op school volgen deze leerlingen een speciaal programma, het zogenoemde Primaire Educatieprogramma, waarbij gewerkt wordt aan de lateralisatie van leerlingen volgens de theorieën van Mesker. Deze groep laat ik nu verder buiten beschouwing.

Interviewspel

Foto: Nelleke Brandenburg / Angèle Bastin

Op onze school starten het hele jaar door nieuwe groepen. De leerlingen worden al naar gelang van het moment van binnenkomst in Nederland in een groep geplaatst. We hebben dus verschillende nationaliteiten en leeftijden in één groep. De leeftijden variëren van twaalf tot achttien jaar en het aantal nationaliteiten is op dit moment groter dan veertig. De leerlingen komen vaak net uit het land van herkomst en spreken nog geen Nederlands.

De leerlingen krijgen in het eerste leerjaar drieëntwintig uur Nederlands, in het tweede leerjaar ongeveer veertien uur. Het is belangrijk de lesstof zo gevarieerd mogelijk aan te bieden. In het begin wordt er veel aandacht besteed aan plakken, knippen en kleuren, vooral voor analfabeten. Maar ook liedjes luisteren en zingen, video kijken en vooral lessen in drama staan op het programma.

Sprekens is zilver

Wij gebruiken in de lessen de audiolexicale methode *Spreken is Zilver*. Bij deze methode hoort een plaatjesboek. De leerlingen zien een

plaatje en horen een bijbehorende tekst van de docente. De leerlingen mogen alleen maar aanwijzen en absoluut niet meepraten zodat de aandacht geconcentreerd blijft op het luisteren (dit hoort bij de receptieve fase); spreken komt later.

Verder horen bij elk hoofdstuk verwerkings-oefeningen, waarbij de leerlingen dingen moeten onder- of doorstrepen. In het begin spreken, schrijven en lezen (hardop) de leerlingen nog niet, maar zijn ze in een zogenaamde 'stille periode'. Deze periode duurt totdat ze zich in de klas en bij de docente op hun gemak voelen. Als de leerling niet durft te spreken of te spelen en alleen rustig wil kijken, dan laat de docente dat toe. Net zolang totdat de leerling zelf wel wil.

Total Physical Response

In het begin is de docente dus heel veel aan het woord terwijl de leerlingen zwijgen en observeren. De docente loopt door de klas, wijst aan en praat. De leerlingen luisteren en kijken. In die periode worden ook Total Physical Response-oefeningen (T.P.R.-oefeningen) gedaan. De docente doet een handeling en zegt daarbij een woord, waarbij een beeld ontstaat. Bijvoorbeeld het gaan staan of zitten, het zien en horen van de handeling vormt een bepaald beeld, waardoor het begrip van de woorden duidelijker wordt. De docente vraagt een leerling (die durft) de handeling ook te doen, daarna nog een paar en vervolgens aan de hele klas. De leerlingen spreken niet. De docente leert ze via deze manier luisteren en begrijpen. Dat controleert zij door te kijken of ze de opdracht goed uitvoeren. De docente neemt ook veel dingen mee, zoals een appel of een kopje: dingen die in de les voorkomen en die duidelijk gemaakt moeten worden. Op deze manier worden bijvoorbeeld handelingen als 'de appel ligt op, onder, naast de tafel' geoefend.

Drama

Deze T.P.R.-oefeningen (veelal non-verbaal) worden later veel meer uitgewerkt tot echt spel (drama). Vanuit de basismethode *Spreken is Zilver* worden veel oefeningen gedaan. De dramalessen bestaan eerst uit 'tableaux vivants',

Tableau van een heel groot feest. Foto: Nelleke Brandenburg / Angèle Bastin

puzzels, uitbeeldspelletjes en verschillende soorten domino. Hierbij wordt nog niet veel tekst gesproken. Maar langzaamaan wordt er meer met tekst gewerkt.

Bij de dominospelletjes beelden de leerlingen de plaatjes uit die op de kaartjes staan. Er staan twee plaatjes op elk kaartje en van elk plaatje zijn twee kaartjes. Het eerste plaatje heeft links een kruis in plaats van een plaatje en rechts bijvoorbeeld een plaatje van een ijsje. De leerling met dit kaartje begint met uitbeelden. Voor de klas eet hij of zij een ijsje. De klas kijkt toe en de leerling die denkt zijn plaatje te herkennen komt er bij staan en doet eveneens alsof hij of zij een ijsje eet. De eerste leerling gaat zitten en de tweede leerling begint nu met het uitbeelden van het tweede plaatje op zijn kaartje, dit gaat zo door tot de laatste leerling aan bod is gekomen. Op de linkerhelft van zijn of haar kaartje staat een plaatje en rechts weer een groot kruis in plaats van een plaatje. Dit spel kan ook gespeeld worden met woorden die uitgebeeld moeten worden (bijvoorbeeld namen van kledingstukken, beroepen enzovoort).

We maken ook gebruik van een telefoonset waarmee de leerlingen afspraken leren maken

met bijvoorbeeld de dokter of de tandarts. In een later stadium kan een bezoekje aan deze personen worden nagespeeld. Wat ook goed voor taalverwerving werkt, is een scène fout te (laten) spelen en de toeschouwers deze fouten te laten ontdekken. In het restaurant is de ober bijvoorbeeld degene die de rekening betaalt. We oefenen verder veel met dialogen.

Eerst gaat het alleen om het spreken en het spel, later moeten de leerlingen zelf korte dialogen schrijven. We maken ook zelf met de klas (foto-)stripverhalen. De leerlingen bedenken een verhaaltje dat later gespeeld wordt. Hiervan worden foto's gemaakt. Daarna maakt de klas met de foto's een collage waarbij tekstballonnen geschreven worden. Met wat gevorderde groepen doen we ook interviewspelen en toneelstukjes met de door de leerlingen zelf geschreven teksten.

Niet elk mens leert op dezelfde manier. De een leert meer auditief, de ander weer meer visueel. Het is raadzaam om zoveel mogelijk ingangen te benutten. Drama is een manier om allerlei begrippen en situaties duidelijk te maken. Als je iets hoort, ziet en doet blijft het beeld beter 'hangen'. Dat geldt bijvoorbeeld

Even de tekst doornemen. Foto: Nelleke Brandenburg / Angèle Bastin

voor het letterlijk naspelen van spreekwoorden of voor gevoelens en sfeer: denk aan het verschil tussen 'zielig' en 'gezellig'. Voor de leerlingen klinken deze woorden hetzelfde. Als deze woorden in een korte spelscène gebruikt worden, is het verschil echter snel duidelijk.

De leerlingen zijn altijd razend enthousiast en willen elke dag wel drama doen. Soms is het heel leuk om te merken, dat een leerling die zwak is met lezen of schrijven, prachtig drama kan spelen. Dit geeft de leerling zelfvertrouwen, want niet alleen de docente ziet dit, maar ook de klasgenoten.

Scholing voor docenten

Bij ons op school wordt de dramascholing verzorgd door twee consultants van de SKVA (Stichting Kunstzinnige Vorming Amsterdam). Deze consultants hebben als specialisatie Drama/NT2.

We hebben twee soorten programma's: het basisprogramma en het vervolgprogramma. In principe doen alle docenten Nederlands/NT2 mee aan het basisprogramma. De dramaconsulente geeft per groep een serie van acht voorbeeldlessen, waarbij de desbetreffende

docente observeert of meedoet. Vervolgens geeft zij zelf vier lessen die door de dramaconsulente geobserveerd en besproken worden. Alle gegeven lessen van de consulente en van de docenten worden op papier gezet en in de zogenaamde 'dramamap' verzameld. Anderen kunnen deze lessen gebruiken, er ideeën uit opdoen of aan toevoegen (zelfgemaakte lessen bijvoorbeeld). Veel van deze lessen zijn ook uitgewerkt in het boek *Applaus voor je Nederlands*.

Na het basisprogramma is er eventueel nog een vervolgprogramma mogelijk, dat gericht is op het werken aan een voorstelling met echt publiek.

Eigen ervaring

In oktober 1990 heb ik meegedaan aan het basisprogramma. Ik vond het wel eng in het begin. Ik kende de klas nog niet zo goed en moest gelijk beginnen met drama. Het is belangrijk dat je je als docent op je gemak voelt met je klas, omdat het zo'n andere werkvorm is. Tafels aan de kant, stoelen in de kring en daar ga je. Na de eerste les voelde ik me veel zekerder, de klas was heel enthousiast en vond

Improvisatie over een reisje met de trein. Foto: Nelleke Brandenburg / Angèle Bastin

de voorbeeldscènes die ik samen met de dramaconsulente deed, prachtig.

In februari 1992 heb ik met het vervolgprogramma meegedaan. Vanuit een verhaal (een sprookje) hebben we een voorstelling gemaakt. Leerlingen moesten echte tekstjes leren. Eerst vanuit hun eigen taal, zodat de personages sterker werden neergezet, later in het Nederlands. We hebben de leerlingen zoveel mogelijk zelf laten beslissen, over kleding en decor. Het was heel spannend om voor echt publiek te spelen, maar de reacties waren geweldig.

Voor de dramalessen is veel materiaal en attributen nodig en de docente loopt dus soms wel behoorlijk te sjouwen. Zij moet ook veel materiaal verzamelen, maar het heeft effect: een leerling met een politiepet op kan ineens een echte agent lijken. Het is belangrijk dat er voor de dramalessen een behoorlijk groot lokaal beschikbaar is. Als een klas erg druk is, kan beter met drama gewacht worden tot een rustiger moment.

De video

In 1992 is er een videoproductie gemaakt onder de titel *Drama en Nederlands als tweede*

taal. Er zijn onder andere in mijn lessen opnames gemaakt. Ook zijn er scènes uit de theatervoorstelling te zien. De videoband is in eerste instantie bedoeld voor docenten NT2 in het voortgezet onderwijs.

Literatuur

- Brandenburg, N., *Applaus voor je Nederlands, Een Handleiding Voor het Gebruik Van Drama In Het Tweede-Taalonderwijs Aan Jongeren*, SKVA, 1994.
- Drama en Nederlands als tweede taal*. Transvisie Videoproductie, Conradstraat 168 hs, 1018 NN Amsterdam.
- Ree, S. van der, *Spreken is Zilver*. Uitgeverij De Kangeroe, 1992.
- Ru, E. de, *Nederlandse Taal in actie*. Uitgeverij De Fontein, 1989.